

АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ - "ДО ЧИКАГО И НАЗАД" АЛЕКО ПРЕД ЧУДОТО НА НИАГАРА

Алеко Константинов е пътешественик и страстен любител на природата. Съприкосновението с нея го освобождава от мъчителните и гневни изживявания на делника. Писателят не е само съзерцател, а се опитва да намери мястото си сред природата, да я разбере, за да съхрани нейната неповторимост дълбоко в душата си. Той търси и открива красотата и навсякъде. Така се раждат едни от най-великолепните страници на пътеписа „До Чикаго и назад“, посветен на чудото на Ниагара. Пред Ниагара Щастливецът изпитва цяла гама от чувства – от детински възторг до преклонение и благоговение пред това съвършено творение на бога. Авторът разкрива дивна гледка, която прави читателя съпричастен на един изключителен природен феномен, на едно грандиозно явление, което разкрива чудото на природата.

В описанието ѝ е вложена жизнерадостната душа на писателя, неговата детинска възторженост и сърдечност. Алеко е възхитен от величието на картината, разкрила се пред очите му. Обрисуваната панорама е един живописен и неумиращ пейзаж, който не е просто миг от битието на природата, а олицетворение на неугасващото могъщество и динамика в заобикалящия ни свят. Срещата с Ниагара разкрива образа на повествователя като личност емоционална и в същото време вглъбена, склонна към философски размисли, търсеща истината за нещата зад видимото.

Ниагарският водопад – далечен, могъщ и непостижим, възбужда Алековото въображение още от детството му. Буди неговото любопитство, мами го. Българинът не е помислял, че ще види това чудо на природата. Ето защо, когато писателят потегля на път, възбудата и нетърпението го завладяват, душата му е изпълнена с въодушевление

„Ниагара!“ – с това възклицание започва авторът и изразява възторжените чувства, които изпитва, незабравим спомен, изключително преживяване на неизпитване преди блаженство. Още първите редове пулсират от вътрешно напрежение и вълнение: „ Дай, боже, всекиму да изпита такива блажени чувства, каквито изпитах аз.“ Алеко знае, че досегът с красотата облагородява и възвисява човешката душевност. А пожеланието всеки да изпита изживените от него чувства показва човеколюбивото му и благородно сърце.

Любопитството към природния феномен е вече изострено, но авторът не бърза да го задоволи. Алеко създава невероятно ярка представа за природния феномен. Непосредственото описание на Ниагара идва като кулминация. Използвайки ретардацията, пътеписецът успява да изрази трепетното очакване и нарастващото желание по-скоро да види великата Ниагара. Той вярно разкрива емоционалното състояние на бързащия човек, който е толкова нетърпелив, че всяка подробност от пътя се запечатва в съзнанието му. Пътешественикът следи с погледа си всичко около себе си. Не пропуска нито една подробност от пейзажа. Той споделя дори незначителни факти – за купоните, предложени от кондуктора, за станцията, на която се оставя на съхранение ръчният багаж. По оригинален начин пътеписецът разкрива личните си чувства, внушава трепетното си очакване, заразява и читателя със своето вълнение. Нетърпението си и емоционалната си възбуда пътешественикът пресъздава чрез метафоричните изрази „нервно вълнение“ и „нетърпелива жажда“. Желанието по-скоро да види необикновеното природно творение, се увеличава и разказвачът търси познати изживявания, с които да отъждестви своите усещания. Той сравнява вълненията си с трепетите на влюбените, срещнали се след дълга раздяла, с щастието на младоженеца и така внушава, че преживяването му и изключително, съдбовно, променящо досегашния ход на живота му. Чистосърдечният Алеков стремеж е толкова силен, че в този момент той е готов да пренебрегне дори райските красоти: „...ако в този момент се отвореха небесата и свети Петър ме повикаше да ми отвори вратата на рая, аз бих му извикал: Махни се с твоя рай! Остави ме да видя Ниагара!“. Макар и хумористично обагрено, това сравнение подчертава силата на мечтата да се познае земното творение, което за пътешественика е по-ценно от хармонията и покоя на рая. Алеко е убеден, че ако не види водопада, ще пропусне нещо значимо, без него животът му няма да е пълен.

Ниагара е разпалвала въображението на твореца от детинство и сега той е щастлив да превърне мечтата си в реалност. В мислите си писателят е виждал водопада в „хиляди варианти“ и благородно е завиждал на онези „щастливци“, които са имали възможността да му се насладят. Наблюдавайки пътниците, които са преживели удоволствието от срещата с

Ниагара, Алеко съвсем спонтанно и искрено възкликва: „Щастливци!“ Докосването до природното чудо е оставило неизлечим отпечатък върху тях. Те се движат „тържествено, плавно, като че ли под такт с музика“. Загърбили за ежедневиия динамичен ритъм, забравили за успеха и печалбите, хората сякаш се сливат с природната красота и хармония.

Сред множеството вниманието на пътеписеца е привлечено от една осемдесетгодишна старица. Полушеговито-полусериозно авторът прави своето предположение, че това може би е било последното и желание преди да се прости с живота си. Алеко е убеден, че подобно на него и другите искат да видят водопада, че природата обогатява човешката душа, облагородява помислите, буди размисли за преходността на човешкия живот и вечността на природата. Срещата с Ниагара е съдбовен момент в живота на човека, след който той спокойно може да дочака края на дните си.

Приближавайки се към водопада, вълнението на пътешественика се засилва. Във въображението му се редуват картини, по-прекрасни и от царството небесно. Първата представа е слухова. Пътешественикът чува „глухо бумтене на падащата грамада вода“, което с приближаването се усилва и се превръща в гръм. Читателят придобива представата за нещо монументално, величествено и едновременно с това сякаш живо същество.

Слуховата картина се заменя със зрителна. Между дърветата се открива прекрасна гледка. Реката буйно се устремява между камъните към пропастта, където се издига грива от млечнобяла пяна. Представа за възбудата, с която пътешественикът следи движението на водата, се постига с олицетворението: „ето и водата, мътнозелена, изиграла си вече ролята, уморена, но още запенена, отива лениво на почивка към водоврата...“.

Отново следва редуване на слухови и зрителни представи. Засилва се подземното бумтене. Гърмът става силен дотолкова, че писателят и неговите приятели трябва да викат, за да се чуят. Вълнението е истинско и неподправено. Следвайки пътя на водата: „мътнозелена, изиграла си вече ролята, уморена, но още запенена“ и чувайки засилващия се звук, след няколко стъпала надолу най-сетне Алеко и спътниците му застават пред Ниагарския водопад: „...и Ниагарския водопад, ето го...!“. Изречението е накъсано, а появата на многоточие е израз на повишена емоционалност. Безглаголната синтактична конструкция издава напрежение и задъханост. Чувствата и впечатленията се сливат в едно „безгранично благоговение“, отпечатано по лицата на всички. С богата метафорична образност и с градация на синонимите: „учудване“, „възхищение“, „благоговение“ – градация, подсилена от епитета „безгранични“, Алеко постига кулминацията на емоционалната си реакция, твърдейки, че тази невиджана прелест не може да си изрази с думи. Нито едно творческо вдъхновение не може достойно да представи блясъка на това божествено творение. Това не е творческо безсилие, а прозрение, че човекът не е в състояние да пресъздаде цялото многообразие и величие на природата. Отказът на писателя е само привиден, но свидетелства какви силни чувства предизвиква у него видяното. Всички като че ли са изпаднали в екстазно състояние. Покорен от приказната гледка, Алеко не може да си позволи дързостта да заключи в думи необозримото, необятното, необяснимото. Все пак читателят, който е усетил неговото майсторство да рисува релефно и пластично природните забележителности, не остава излъган в очакванията си, тъй като именно чрез мисията на словото талантливият автор изобразява вълшебството на пейзажа.

Ниагарският водопад е представен като една водна феерия. Водата и светлината се преплитат, събират се, играят в невероятни причудливи багри и във всички цветове на дъгата. Водната стихия е като оживяла, необузdana в своята кипяща енергия и мощ. Живата картина е представена от всички страни. Водната маса препуска между камъните и се хвърля в широката бездна. Кипящата вода беснее и се разбива с трясък, създавайки воден хаос, който страховито гърми наоколо.

Забележителната гледка е представена чрез художествени детайли, което поражда сетивно усещане за това чудо на природата. Всяка подробност носи в себе си изключителност. Природата е космическа хармония, усещането за която, облагородява човека. Описанието представя водопада в широчина и височина, като се опира на въздействието на големите числа. Писателят пресъздава живо стихията на водата с нейните преобразования, използвайки контекстови синоними: „пяна“, „разпенена вода“, „пенлива кипяща маса“. Точните и изразителни епитети „елмазени“, „буйни“, предават чудната прелест на картината. Повишената употреба на глаголи „припка“, „се устремява“, „мята“, създава усещането за динамика. Напрежението нараства. Грандиозността на гледката е постигната чрез възходяща градация: „Долу! Нещо ври, кипи, беснува се, гърми...“. В едно се събират раят и адът. Читателят усеща мощта, която крият водните талози. Ниагара е като стихия, но това не е нарушение на хармонията, а само друго нейно проявление, защото е част от вселенския ред.

Използваните олицетворения и сравнения рисуват различните състояния на природния феномен, разкриват богата палитра от цветове. Читателят си представя блясъка на елмаза, цветовете на дъгата, белия цвят на млечната пяна, светлзеления нюанс на неразбитата вода. Авторът постига тази жива картина, както чрез стилистични средства, така и чрез изречения, различни по цел на изказване, разкъсани от емоционални паузи.

Преди да се раздели с Ниагара, чрез реторичен въпрос, романтично настроеният писател рисува друга картина, в която водопадът би изглеждал обгърнат от някаква мистична красота: „как ли ще изглежда това в светла лунна нощ!“.

После Алеко се прощава с Ниагара, правейки философски разсъждения за живота, надеждата и човешкото щастие. Алеко е тъжен, защото осъзнава, че животът му е нищожен миг от вечния кръговрат на времето. Природният феномен ще съществува вечно, но на пътешественика едва ли ще му е съдено да го види отново. Едновременно удовлетворение, блаженство и болка изпитва душата на твореца.

Словото на Алеко одухотворява природата, разкриващата сила на нейната красота и мощ. С думи той рисува една картина толкова образно, че човек, който не я е виждал в действителност, получава едно зрително възприятие за нея. Освен това едно такова описание разкрива дълбоката душевност на автора, любовта му към природата и чувствителността му на естет.